

WORLD WIDE JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY RESEARCH AND DEVELOPMENT

WWJMRD 2020; 6(5): 37-38
www.wwjmr.com
International Journal
Peer Reviewed Journal
Refereed Journal
Indexed Journal
Impact Factor MJIF: 4.25
E-ISSN: 2454-6615

**वळवी विश्वास गोरखनाथ,
संशोधक विद्यार्थी सामाजिक
शास्त्रे प्रशाळा, इतिहास विभाग,
कबचौउमवि, जळगाव,**

“हेत्री मार्टिन:-कालखंड कमी, पण कार्य न संपणारे”

वळवी विश्वास गोरखनाथ

प्रस्तावना:

हेत्री मार्टिन असा मिशनरी ज्याने भारतात राहून आपले सर्वोत्तम दिले.काळ कमी पण कार्य मोठे आपल्या सहा वर्षांचा पोस्टिंगमध्ये त्यांनी ख्रिस्ती धर्माचा प्रचारासाठी धर्मप्रचारकीय योगदान दिलेच पण त्याचबरोबरच साहित्य आणि भाषा,यांच्या माध्यमातून एक नवे दालन ख्रिस्ती मिशनऱ्यासाठी खोलून दिले.विशेषतः हेत्री मार्टिन यांनी उर्दू भाषेत अनेक सुधारणा घडवून आणल्या आणि भारतात उर्दूमध्ये मुस्लीम लोकांसाठी सुवार्तेचे द्वार उगडून दिले. चेप्लेन म्हणून जरी त्यांची नियुक्ती ब्रिटीश सरकारमार्फत भारतात झाली तरी ते एक मिशनरी,सुवार्तिक,लेखक,भाषाशास्त्रज्ञ म्हणून भारतात मान्य पावले.त्यांचे कार्य पुढीलप्रमाणे.

हेत्री मार्टिन यांचे सुरुवातीचे कार्य:-

हेत्री मार्टिन यांचा जन्म १७ फेब्रुवारी १७८१ मध्ये कॉर्नवेल येथील टूरो या गावी झाला. जीवनात सिनियर रंगलर, स्मिथ पारितोषिक,लॅटिन भाषेतील सर्वोत्कृष्ट निबंध पारितोषिक,इत्यादी अनेक ज्ञानवंत पुरस्कार मिळाले पण हेत्रीचे कधीच त्यात समाधान झाले नाही हेत्री म्हणत "माझी सर्वात उत्कंत ईच्छा सफळ झाली खरी पण पदरात मात्र जे पडले,ते क्षणभंगुर व कवडीमोल आहे,असे मला वाटू लागले हे पाहून माझे मलाच आश्चर्य वाटले."वयाच्या २१ व्या वर्षी मिशनरी सोसायटीला* विनंती केली की मला मिशनरी म्हणून पाठवा.पण त्याकाळी स्वतंत्र मिशनरी पाठविणे हे ईस्ट इंडिया कंपनीच्या विरोधात होते.क्युरेटरच्या हाताखाली काही वर्षे काम केल्यावर त्याला *ईस्ट इंडिया कंपनीत चेप्लेन म्हणून नोकरी मिळाली.शिवाय पगार १००० पौंड.पण एक मिशनरी म्हणून सेवा करणे हे पैशापेक्षा उत्तम म्हणून हेत्री मार्टिनने ३१ ऑगस्ट १८०५ मध्ये पन्नास हजार जहाजाचा काफिला सोबत घेऊन तो हिंदुस्थानात निघाला.त्याच्या जहाजचे नाव युनियन होते.त्या काळी ब्रिटीश कायद्या प्रमाणे ईस्ट इंडिया कंपनी मार्फत अनेक धर्मगुरूंची नेमणूक होत असे. १०० सैनिकावर एक चेप्लेन (एक धर्मगुरू) म्हणून नेमणूक केली जाई.हेत्री मार्टिन यांची देखील अशीच नेमणूक झाली.

हेत्री मार्टिन यांचे भारतातील कार्य:-

१६ मे १८०६ साली तो कलकत्ता बंदरावर उतरला.अँग्लो इंडियनमध्ये काम करत असतांना अनेक वाईट अनुभव हेत्री मार्टिनला आले.धर्मप्रचार हा त्याच्या आवडीचा विषय होता.पण कंपनीच्या लोकांशिवाय त्याला अन्यत्र धर्मप्रचार करता येईना.भारतातील मूर्तिपूजा,सतीप्रथा,बालविवाह,आणि गरीबी पासून मार्टिनचे मन दाटून येई,तो घुडघ्यावर प्रार्थना करी.१७०० सैनिक आणि ८० अधिकारी यांना आध्यात्मिक अन्न पुरविणारा भारतातील अंधकारात असलेल्या लोकांकडे पाहून हेत्री म्हणत असे *मी यांना ख्रिस्ताच्या संदेश कधी देणार.चेप्लेन,मिशनरी,शुभवर्तमानप्रचारक,विद्वान,धर्माचा विश्वासाचा वाली-पुरस्कर्ता व ख्रिस्ती साधू हे त्याच्या जीवनाचे व कार्याचे वेगवेगळे पैलू आहेत.* या विविध अंगांची थोरवी डोळ्यात भरते व मन आकर्षून घेते.या सर्व अंगाचा त्याच्या ठायी अगदी सुंदर मिलाप झालेला होता.इतका सुंदर मिलाप इतरत्र क्वचितच झालेला असतो.

विल्यम केरी हेत्री मार्टिन बद्दल लिहितात "मी.मार्टिन नांवाचा एक तरुण पाळक नुकताच आला आहे त्याच्या अंगी खरीखुरी मिशनरी वृत्ती बाणलेली आहे.सध्या त्याचे ब्राऊनच्या येथे वास्तव्य आहे व आम्हामध्ये स्वमत:विषयीच्या दुराग्रहाचा लवलेशही नसल्यामुळे-भुतांची सावली पडत नसल्यामुळे आम्ही अगदी मोकळ्या मनाने एकमेकांचा सल्ला घेतो व देवाच्या मंदिरात स्नेहाप्रमाणेच जातो."१ जोशुवा मार्समन,विल्यम वार्ड आणि विल्यम केरी यांची त्याकाळी हेत्री मार्टिन यांनी सर्वचप्रकारे मदत केली.हेत्री मार्टिन हिंदुस्थानात चेप्लेन म्हणून आला पण मिशनरी कार्य करण्याची तळमळ त्याच्यापेक्षा जास्त कोणालाही नव्हती.* मानवी कुडीत राहून त्याच्यापेक्षा जास्त तळमळ करणारा माणूसच होऊन गेले गेलेला नाही.त्याने स्वतःच मोजदाद करून पाचापेक्षा जास्त लोक आपल्या हातून ख्रिस्ती झाले नाहीत,असे लिहिले आहे. *पण त्याच्या आयुष्यरूपी व कामगिरीरूपी वृक्षाला भरघोस फळे आल्याचे आज दिसून येते.इतका फळभार क्वचितच एखाद्या वृक्षाला आलेला दिसतो. सहा वर्षांची कारकीर्द,पण कार्य चिरस्मरणीय.

हेत्री मार्टिन यांनी साहित्याच्या माध्यमातून देखील आपले योगदान दिले."भारतपर्यंतच्या नौ महिन्यांच्या समुद्र प्रवास दरम्यान त्यांनी स्वतःला त्याच्या अध्ययनात व्यस्त करून घेतले होते.त्यांनी स्वतःच्या कार्यात विद्वतेच्या

Correspondence:

**वळवी विश्वास गोरखनाथ,
संशोधक विद्यार्थी सामाजिक
शास्त्रे प्रशाळा, इतिहास विभाग,
कबचौउमवि, जळगाव,**

नेमकेपणा आणला होता.अशा रीतीने नवीन कराराचा पहिला कच्चा मसुदा सन १८०८ मध्ये पूर्ण झाला होता.१८१४ मध्ये अत्यंत काटेकोरपणे त्याची सुधारणा केली आणि पशियन लिपीत सेरापूर येथील मुद्रणालयात छापण्यात आला.उर्दू भाषाशास्त्रातील तो एक मैलाचा दगड ठरला असा कि आग्रा येथील मुस्लीम शाळेत त्यास पाठ्यपुस्तक म्हणून ठेवण्यात आले...सन १८४३ मध्ये संपूर्ण बायबल वितरीत करण्यात आले होते.जुन्या कराराचे अधिकांश काम मार्टिन यांच्या कच्चा मसुद्यावर आधारित होते."२ खरे पाहता आपल्या प्रवासादरम्यानच हेन्री मार्टिन यांनी आपले योगदान भारताला देण्यास सुरुवात करून दिली होती.त्याच्या उर्दू भाषेतील ज्ञानामुळे मुस्लीम समाजात ख्रिस्ताची सुवार्ता पोहचविणे आता सोपे झाले होते.त्याचे कार्य भाषाशास्त्राचा इतिहासात भविष्यात एक नवीन क्रांती करणार होते,हे त्यावेळी मार्टिनला देखील समजले नसेल.बाबू के वर्गीस म्हणतात "भाषा व साहित्य हे अतूट आहेत.भाषेशिवाय साहित्य असूच शकत नाही.आणि लोकांशिवाय भाषेचे अस्तित्व नाही."३ त्यामुळे हेन्री मार्टिन यांचे कार्य तेवढेच महत्वपूर्ण होऊन जाते जेवढे मोल्सवर्थचे.

हेन्री मार्टिनच्या कार्याच्या गौरवार्थ लुईस मोरीस लिहितात "जिच्यावर त्याचे प्रेम होते,तीने सर्वस्वाचा त्याग करून त्याची सहधर्मचारणी होण्याचे,त्याच्या जीवनात समरस होऊन जाण्याचे व दोघांनाही देवाला वाहून घ्यायचे नाकारले.त्याच्या बहिणी स्वर्गसुख भोगायला गेल्या,त्यांची व त्याची पुन्हा भेटही झाली नाही.विश्वासाशिवाय,धर्माशिवाय-धर्मप्रसाराशिवाय जगांत जगण्यासारखे काहीच शिल्लक राहिले नव्हते.कुडीरूपी तुरुंगाचे गज झिजून जाईपर्यंत जरा वेळ आनंदाने विश्रांती घ्यावीशी वाटेपर्यंत किवा ज्या कार्याप्रीत्यर्थच त्याने जी धडपड केली,ती पुरे असे वाटेपर्यंत त्याने हाडाची काडे केली."४ अशा प्रकारे या मिशनरी सेवकाने आपले सर्वस्व मिशनरी चळवळीसाठी भारतात राहून वाहून दिले.

निष्कर्ष:-

हेन्री मार्टिनची कारकीर्द सहा वर्षे.पण कार्य कधी न संपणारे. *सेवेचा कालखंड कमी राहिला तरी चालेल पण कार्य हे ख्रिस्ताला उंचविणारे असले पाहिजे.मग कोण्या पाळकाला सांगायची गरज भासणार नाही,मिने ५०-६० वर्षे सेवा केली आहे.हेन्री मार्टिन जरी ईस्ट इंडिया कंपनीत चेप्लेन होते.तरी त्यांनी स्वतंत्र मिशनरी वर्गाची संपूर्ण काळजी घेतली .त्यांच्या वाटेल सहा फळे आली,पण त्याने आपल्या कार्याची सर्वच फळे मिशनरी चळवळीला वाहून टाकली.तुमच्याकडे किती फळे आहे हे महत्वपूर्ण नाही,कधी कधी आपल्या कार्यामुळे लोकांनी किती फळे दिली हे देखील महत्वपूर्ण असते.हेन्री मार्टिन याने आपल्या आजूबाजूच्या परिस्थितीचे आकलन केले.आणि दुःख व्यक्त करून त्यात कशी सुधारणा होईल हे पाहिले.मिशनरी लोक हे नेहेमी आपल्या आजूबाजूच्या दुःखमय परिस्थितीला सामोरे जाऊन तिला मिटविण्याच्या प्रयत्न करत असतात.हेन्री मार्टिन हे बंधनात राहून मिशनरी कार्य करत होते. म्हणून त्यांना *मिशनरी वृत्तीचा चेप्लेन से म्हटले जात असे.हेन्री मार्टिन हे प्रामाणिक आणि विश्वासू मिशनरी होते.ज्ञानवंत असूनही गर्वाचा एक थेंब देखील त्यांच्या डोक्यात नव्हता.नम्रतेचे ते उपभोक्ते आणि पवित्रशास्त्राप्रमाणे चालणारे होते.

संदर्भग्रथसूची:-

- १) भारतात आलेले प्रेषित,जे.एन.ओग्वली.बॉम्बे ट्रक अंड बुक सोसायटी.मुंबई पृ.क्र-३३४
- २) भारत घडो.डॉ बाकू के वर्गीस.डब्लू.ऑ.सी.पब्लिशिंग.मुंबई.पृ.क्र-९५
- ३) भारत घडो.डॉ बाकू के वर्गीस.डब्लू.ऑ.सी.पब्लिशिंग.मुंबई.पृ.क्र-९८
- ४) भारतात आलेले प्रेषित,जे.एन.ओग्वली.बॉम्बे ट्रक अंड बुक सोसायटी.मुंबई पृ.क्र-३५७